

NATYURMORT JANRINING TASVIRIY SAN'ATDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Sauranova Muhlis Elmurod qizi

Guliston davlat universiteti Rangtasvir: dastgohli yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada natyurmort janrining tasviriy san'atda mustaqil yo'nalish sifatida shakllanish tarixi, badiiy va falsafiy mohiyati yoritilgan. Natyurmortning asosiy vazifalari, uning rassomning texnik mahoratini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda predmetlarning ramziy talqini tahlil qilingan. Shuningdek, jonli mevalarning natyurmort kompozitsiyasidagi o'rni, ularning estetik va ramziy mazmuni ochib berilgan. Maqola natyurmort janrining san'atdagi badiiy imkoniyatlarini ilmiy asosda yoritishga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *Tasviriy san'at, natyurmort, jonli mevalar, kompozitsiya, badiiy mazmun, ramz, yorug'lik, rang, uyg'unlik.*

Natyurmort san'atda mustaqil janr sifatida XVII asrda Yevropada, ayniqsa Gollandiya va Flamandiya hududlarida shakllandi. Bu davrda jamiyatda savdo kengayib, yangi buyumlar, qulay hayot tarzi va kundalik predmetlarga bo'lgan qiziqish ortdi. Natijada predmetlarni alohida tasvirlashga ehtiyoj tug'ildi. Aynan golland rassomlari natyurmortni mustaqil badiiy yo'nalish darajasiga olib chiqib, uni san'atning muhim janriga aylantirishda asosiy rol o'ynadi. Natyurmortning san'atga kirib kelishiga yana bir asosiy sabab o'sha davrdagi ijtimoiy va ma'naviy o'zgarishlar edi. Yevropada diniy tasvirlardan tashqari dunyoviy mavzularga qiziqish ortdi. Rassomlar insonning kundalik hayoti, uning atrofini o'rab turgan buyumlar va oddiy voqelikni ham san'atga olib kirishni boshladilar. Shunday qilib, natyurmort jamiyatning hayot tarzidagi o'zgarishlar, dunyoviy tafakkurning kuchayishi va predmetlarga bo'lgan yangicha qarash natijasida shakllandi. Bugungi kunda esa u san'at tarixida nafaqat bir yo'nalish, balki predmetlar olami orqali hayotning chuqur ma'nosini ifodalovchi badiiy maktab sifatida e'tirof etiladi. Natyurmort tasviriy san'atning jonli bo'lmagan predmetlar tasviriga asoslangan janridir. Ushbu janrning asosiy vazifasi kundalik hayotdagi oddiy buyumlarni badiiy ifoda orqali ma'noli kompozitsiyaga aylantirishdir. Meva, gul, idishlar yoki maishiy buyumlar natyurmortning asosiy ob'ektlari bo'lib, ular yordamida rassom o'z g'oyasini aniq va obrazli yetkazadi. Natyurmort rassomning texnik mahoratini namoyish etish va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shaklni to'g'ri berish, yorug'lik - soya o'zgarishlarini aniq tasvirlash, ranglar uyg'unligini topish, material va fakturalarni real aks ettirish natyurmort janrning asosiy vazifalaridan biridir.

Shu sababli, natyurmort rassomlar uchun mashq va kompozitsiya o'rganishning eng samarali vositasiga aylangan. Janrning maqsadlaridan biri oddiy buyumlar asosida estetik go'zallikni ko'rsatishdir. Rassom ko'p hollarda predmetlarni ramziy ma'noda talqin qiladi. Masalan, gul - go'zallik va noziklik, soat - vaqtning o'tishi, uzum - mo'l-ko'llik, olma - poklik ramzi sifatida ishlatiladi. Shu tarzda, natyurmort faqat predmetlar yig'indisi emas, balki ma'naviy g'oya va falsafiy mazmunni o'zida mujassam etgan san'at asariga aylanadi. Natyurmortning yana bir maqsadi tomoshabinni fikrlashga undash, predmetlar o'rtasidagi munosabatlar orqali yashirin mazmunlarni sezdirishdir. Yorug'lik, ranglar kontrasti, predmetlar joylashuvi kabi unsurlar kompozitsion ritm yaratib, asarga o'ziga xos kayfiyat bag'ishlaydi. Shu tariqa, natyurmort janri san'atda nafaqat texnik mahoratni, balki badiiy fikrni, ramziy talqinni va kompozitsion yechimlarni shakllantiruvchi muhim yo'nalish sifatida qadrlanadi. Natyurmort tasviriy san'atning eng sokin, ammo eng chuqur ma'noga ega yo'nalishlaridan biridir. Bu janrning markazida inson atrofidagi oddiy predmetlar turadi, biroq rassom ularni nafaqat ko'rinishi, balki ruhiy mohiyati bilan qayta yaratadi. Natyurmort bir qarashda hayotning jimgina bir lahzasini tasvirlayotgandek tuyuladi, aslida esa unda vaqt, kayfiyat va ichki holatning o'ziga xos she'riy ifodasi yashiringan bo'ladi. Natyurmortning asosiy maqsadi buyumlar orqali insonning ichki dunyosiga yo'l ochishdir. Rassom predmetlar o'rtasidagi uyg'unlik, ularning shakli, rang ohanglari va yorug'lik o'yinlari orqali hayotning o'tkinchiligi, tinchlik, osoyishtalik yoki aksincha, ichki iztirob kabi holatlarni tasvirlaydi. Shuning uchun ham natyurmort faqat predmetlar yig'indisi emas; u o'zida falsafa, ramz va badiiy obrazlarni mujassam etadigan asardir.

Rassom atrofdagi predmetlarni teran anglab, ularning shakli, yorug'ligi, rangidagi nozik o'zgarishlarni sezadi va bularni kompozitsiya orqali birlashtiradi. Har bir element o'z o'rniga ega bo'lib, umumiy g'oyani mustahkamlaydi. Natyurmortda tasvirlangan buyumlar jimgina turadi, ammo ular o'zaro suhbatga kirishgandek, tomoshabinga yashirin mazmun yetkazadi. Natyurmortning yana bir muhim vazifasi rassomning texnik mahoratini oshirishdir. Bu janr rang va yorug'lik qonuniyatlarini chuqur o'rganishga chorlaydi. Kompozitsiya tuzish, predmetlar o'rtasidagi muvozanatni topish, umumiy kayfiyat yaratish kabi ko'nikmalar natyurmort orqali shakllanadi. Shu sababli u ko'pincha rassomning ijodiy maktabi, san'atdagi ilk katta bosqich sifatida qaraladi. Yakun qilib aytganda, natyurmort sukutdagi obrazdir. U hayotning eng sodda lahzarida ham go'zallik, mazmun va ruhiyat borligini eslatadi. Predmetlar jim bo'lsa-da, ular orqali rassomning yuragi, fikri va falsafasi "gapiradi". San'at olamida natyurmortning o'rni mana shunda u oddiylikdan chuqurlikka, kundaliklikdan badiiylikka, ko'rinishdan mazmunga

eltuvchi nozik ko'prikdir. Natyurmort tasviriy san'atning eng barqaror va serqirra janrlaridan biridir. Bu yo'nalishning shakllanishida eng muhim jihatlardan biri unda jonli mevalar, gullar yoki kundalik hayotda uchraydigan predmetlarning tasvirlanishidir. Mevalarning natyurmort kompozitsiyalarida tez-tez uchrashi bejiz emas. Ular shaklning soddaligi, rangning boyligi va hayotning tabiiy go'zalligini ifodalashi bilan bu janrning asosiy badiiy vositasiga aylangan. Portret yoki manzara san'ati inson yoki tabiat tasviriga tayanar ekan, natyurmort jonli mavjudotlardan xoli, ammo hayotiy ruhga to'la predmetlar dunyosini aks ettiradi. Bunda rassom atrofdagi borliqni teran idrok etish, oddiy buyumlarda yashiringan ma'noni topish va uni tasviriy til orqali ifodalash imkoniga ega bo'ladi. Shuning uchun ham natyurmort boshqa janrlardan mustaqil badiiy makon sifatida ajralib chiqqan. Jonli mevalarning natyurmortda qo'llanishi bu janrning nafaqat bezak, balki falsafiy mazmuniga ham xizmat qiladi. Mevalar o'z ranglari, yorqinligi va tabiiy jilosiga ko'ra kompozitsiyada hayotiylik va jonlilik tuyg'usini uyg'otadi. Ular odatda baraka, mo'l-ko'llik, tozalik yoki hayotning o'tkinchi go'zalligini ifodalaydi. Qisqa muddatda o'zgaruvchan, pishiq, yangi mevalar rassom uchun vaqtning o'tishi va hayotning tez o'zgaruvchanligini ramziy tarzda aks ettirishga yordam beradi. Shu bilan birga, mevaning tabiiy shakli, yorug'likni tutishi va rang barqarorligi rassom uchun texnik mahoratni sinovdan o'tkazadigan qulay vositadir. Natyurmortning alohida janr sifatida yuzaga chiqishida yana bir omil uning badiiy erkinlik berishidir. Rassom kompozitsiyani o'zi xohlagancha tuzishi, buyumlar o'rtasidagi munosabatni o'zi yaratishi va shu orqali ma'lum kayfiyat yoki mazmunni shakllantirishi mumkin. Mevalar esa bu jarayonda rang-barangligi, shakldagi soddalik va estetik uyg'unligi bilan yanada boy ifoda imkoniyatlarini taqdim etadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, natyurmort san'atdagi o'ziga xos janr bo'lib, unda jonli mevalardan foydalanish kompozitsiyaga rang-baranglik va hayotiylik qo'shadi. Bu janr rassomga nafaqat texnik mahoratini namoyish etish, balki oddiy buyumlarda yashiringan badiiy go'zallik va ramziy mazmunni ochish imkonini beradi. Natyurmort boshqa janrlardan farqli o'laroq, predmetlar dunyosini mustaqil badiiy makon sifatida tasvirlaydi, tomoshabinga esa sukutdagi obrazlar orqali hayot, vaqt va go'zallik haqidagi chuqur fikrlarni yetkazadi. Shunday qilib, natyurmort san'at tarixida o'z o'rnini mustahkamlab, bugungi kunga qadar o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Natyurmort san'atdagi o'ziga xos janr bo'lib, unda jonli mevalardan foydalanish kompozitsiyaga rang-baranglik, tabiiylik va hayotiy ruh bag'ishlaydi. Bu janr rassomga nafaqat texnik mahoratini namoyish etish, balki oddiy buyumlarda yashiringan badiiy go'zallik va falsafiy mazmunni ochish imkonini beradi. Natyurmort boshqa janrlardan farqli o'laroq, predmetlar dunyosini mustaqil badiiy makon sifatida

tasvirlaydi va har bir element orqali tomoshabinni o'yg'a, fikrga va hissiyotga chorlaydi. Shuningdek mevalar va boshqa tabiiy ob'ektlar orqali rassom vaqtning o'tishini, hayotning o'tkinchi go'zalligini, baraka va mo'l-ko'llikni ramziy tarzda ifodalay oladi. Shu sababli natyurmort nafaqat predmetlarni chiroyli ko'rsatish vositasi, balki inson ruhiyatini va san'at orqali hayot mazmunini anglashga xizmat qiluvchi badiiy makon sifatida qadrlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karshiboeva D. B. The importance of innovative methods in teaching composition //Экономика и социум. – 2025. – №. 3-1 (130). – С. 147-151.
2. KILIÇ ATEŞ S., BERİKBAEV A. A. Pedagogical competencies in art education and the impact of educational reforms: The case of Uzbekistan //Balikesir University Journal of Social Sciences Institute. – 2025. – Т. 28. – №. 53.
3. B.A.Usmanov. Application of pedagogical and innovative technologies in fine arts education.
4. Bilisel international gordon science researches congress" 08-09 december 2024 ankara/türkiye //Экономика и социум. – 2025. – №. 3-1 (130). – С. 147-151.
5. Bolbekovich, N. B. . (2024). Structure of Professional Competence Development of Future Fine Art Teachers: Integration of Technology, Method and Competence. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 5(3),
6. Yusupova Shoxista Alimjanovna. (2025, октябрь 21). Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda kompozitsiyaning pedagogik ahamiyati. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17407745>
7. Boxodirovna, K. D. (2025). Kompozitsiya fanini o'qitishdagi innovatsion usullarining ahamiyati. Yosh olimlar, magistr va iqtidorli talabalarning ilmiy faoliyatini oshirishda ularga qaratilgan kreativ g'oyalar, yechim va takliflar, 3(26), 35-39.
8. "Chizmatasvir" fanini o'qitishdagi innovatsiyalar va "keys-stadi" texnologiyasi. Volume 1, Issue 01, aprel 2021.. 108-111. Usmonov Botir Allaberdiyevich
9. Bohodirovna K. D. Tasviriy san'at va falsafa o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik hamda ulardagi estetik tushunchalarning insoniyat madaniyatiga ta'siri //Научный Фокус. – 2024. – Т. 2. – №. 19. – С. 356-358.
10. Kazakbayevich K. E., Baxromjon o'g'li A. B. Farg'ona vodiysi kulolchiligi an'analari //theory and analytical aspects of recent research. – 2025. – Т. 3. – №. 35. – С. 94-101.

11. Dilafruz K., Tahmina B. Tasviriy san'atda estetika va go 'zallik tushunchasi //Ustozlar uchun. – 2025. – T. 71. – №. 3. – C. 12-19.

12. Xamidov, D. O. "AutoCAD dasturi yordamida muhandislik va kompyuter grafikasi fanini o 'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish." Строительство и образование 4.6 (2025): 188-191.

13. Sherjonov S. et al. Economic analysis of green buildings certification systems in emerging economies //Archives for Technical Sciences. – 2025. – T. 2. – №. 33. – C. 463-471.

Xamidov, Dilshod. "the importance of teaching." engineering engineering computer graphics" in higher education institutions." International journal

14.Jumaboyev Nabi Pardaboyevich. (2025, октябрь 23). Tasviriy san'at ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi va ularning ijodiy salohiyatga ta'siri.

15. Karshiboeva D. B. The role of composition in activation of creative abilities //Экономика и социум. – 2025. – №. 3-1 (130). – C. 152-156.

16. Sherjonov S. et al. Economic analysis of green buildings certification systems in emerging economies //Archives for Technical Sciences. – 2025. – T. 2. – №. 33. – C. 463-471.